

Практичну частину політехнічної освіти складають такі вміння:

- обчислювально-вимірювальні;
- інструментальні (мускульної дії на предмет праці);
- управління технічними засобами та їх обслуговування;
- проектно-конструкторські;
- комунікативно-управлінські;
- профорієнтаційні [1, с. 2].

Отже, можна зробити висновки. Політехнічна освіта – сукупність знань про головні галузі й наукові принципи виробництва, оволодіння загальнотехнічними вміннями, необхідними для участі в продуктивній праці.

Здійснюється вона насамперед у процесі вивчення предметів політехнічного циклу (математики, фізики, хімії, біології, географії), а також інших предметів (історії, основ держави і права, літератури), трудового навчання. Вагоме значення мають практикуми, факультативи з машинознавства, автосправи, електротехніки тощо. Але у загальноосвітніх школах наявні і проблеми при підготовці матеріалу:

- недостатня кількість дидактичних засобів, що сприяють формуванню політехнічних знань і вмінь у процесі вивчення предметів, їх застосування;
- зміст і принципи відбору прикладного матеріалу, що не повністю подають навчальний матеріал;
- низька матеріальна база шкіл.

Вирішення цих проблем, а також попередження виникнення нових, дозволить учням отримати якісну політехнічну освіту. А вчителі підвищать власний рівень підготовки до викладання матеріалу учням.

Реалізація змісту освіти повинна допомогти випускнику загальноосвітньої школи визначити своє місце в житті, ефективно освоїти життєві та соціальні ролі. А для цього він має бути гнучким, мобільним, конкурентоспроможним, уміти інтегруватися у суспільство, презентувати себе на ринку праці.

Список використаної літератури

1. Мадзігон В. М. Зміст шкільної освіти : яким йому бути / В. М. Мадзігон // Педагогічна газета. – 1998. – № 6. – С. 2.
2. Максимюк С. П. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Максимюк. – Київ : Кондор, 2005. – С. 24–27.
3. Тхоржевський Д. О. Методика трудового і професійного навчання / Д. О. Тхоржевський. – Ч. 1 : Теорія трудового навчання. – К. : РНЦ “ДІНІТ”. – 2000. – 321 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищих пед. закл. освіти / М. М. Фіцула. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 1997. – 192 с.

Анастасія Овсяннікова

РОЗВИТОК ІДЕЇ ПОЛІТЕХНІЗМУ В ЗМІСТІ СУЧАСНОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Утвердження національних інтересів у інтегрованому світі, піднесення конкурентоспроможності, міжнародного авторитету України й становлення її позитивного іміджу зумовлює потребу в постійному зміцненні економічних позицій нашої держави насамперед шляхом розвитку людського капіталу наукомістких виробництв. Найважливішим у досягненні цих стратегічних орієнтирів є інноваційне розв'язання проблеми підготовки молоді до майбутньої трудової діяльності. Соціально-економічна природа переорієнтації трудових функцій людини набуває особливої значущості в сучасних умовах, коли спостерігається зростання професійної мобільності особистості.

Ідею політехнізму, яка свого часу була сформульована в період оновлення механізмів соціально-економічної розбудови суспільства, відносять до важливих соціально-

педагогічних надбань. У 1931 р. політехнізацію шкіл умотивовано, задокументовано і проголошено пріоритетним напрямом державної освітньої політики, реформування системи шкільної освіти передбачало перетворення загальноосвітніх шкіл у трудові політехнічні. Політехнізм став провідним принципом дидактики, а політехнічна підготовка – самостійним компонентом змісту шкільної освіти. Еволюція ідеї політехнізму історично пов'язана з трансформаціями системи “освіта – виробництво – економіка” та випереджувальним оновленням людського потенціалу. Ідея політехнізму є джерелом розвитку шкільної освіти щодо задоволення потреб сучасного виробництва у тісному зв'язку з вихованням людини [6, с. 111].

На жаль, сьогодні проблема реалізації ідеї політехнізму майже не досліджується педагогічною наукою, зокрема, через різке скорочення державного фінансування, насамперед у галузі технічних наук; переорієнтування промисловості на зарубіжні технології; відтік значної частини кваліфікованих фахівців і молоді для праці й навчання за кордоном, відсутність нових ідей у галузі політехнічної освіти; скорочення матеріальної бази трудового навчання в загальноосвітніх школах тощо. Але водночас є й позитивні зміни, що є передумовами до відродження політехнічної освіти: процес комп'ютеризації виробничої та освітньої сфер; усвідомлення людською цивілізацією явної переваги в соціально-економічній і військовій галузях тих країн, які у своєму розвитку орієнтуються на високі технології та сучасні наукові досягнення; зростання потреби у випускниках професійно-технічних навчальних закладів, які, крім своєї спеціальності, добре володіють обчислювальною та організаційною технікою, засобами комунікації. Названі фактори актуалізують проблему політехнічної освіти, адже нові можливості реалізації ідеї політехнізму не враховуються й недостатньо використовуються у шкільній освіті України.

Загалом під політехнічною освітою науковці розуміють теоретичне та практичне ознайомлення учнів із техніко-технологічними, організаційно-економічними основами й соціальними аспектами сучасного виробництва, що забезпечує гармонійний розвиток і профорієнтацію молоді, підготовку до виконання трудових функцій та їх можливої зміни. Досягнення цієї мети може бути забезпечене за рахунок реалізації завдань освіти, до яких належать: 1) формування діалектичного підходу до явищ навколишнього світу, становлення морально-етичних і естетичних ідеалів, пов'язаних із трудовою діяльністю; 2) засвоєння системи політехнічних знань і вмінь, необхідних для оволодіння професіями сучасного виробництва; 3) професійна орієнтація учнів; 4) розвиток розумових здібностей, здатності до перенесення і використання набутих знань і вмінь у нових умовах діяльності [1, с. 46].

Науковці вбачали в політехнічній освіті учнів основу розвитку особистості, її підготовку до майбутньої трудової діяльності. Більшість дослідників відзначають позитивний вплив політехнічного навчання на всебічний розвиток учнів. Один із широко відомих підходів розглядає політехнічну освіту як частину повної освіти, досить автономну, тобто передбачається, що школа повинна давати дві освіти – загальну і політехнічну. При цьому стверджується, що політехнічна освіта розвивається на основі загальної, і є містком між загальною і професійною освітою. В умовах політехнічної освіти відбувається закономірне поєднання навчання і виховання, теорії і практики, що сприяє не лише отриманню учнями певних знань, а й формує їх пізнавальну мотиваційну сферу щодо навчання, самовиховання і самоосвіти.

Політехнічна освіта пройшла значний шлях розвитку як невід'ємний компонент змісту загальної середньої освіти. Теоретики політехнізму, розглядаючи питання про мету політехнічної освіти, підкресливали необхідність підготовки людей із всебічно розвиненими здібностями, здатних орієнтуватися у всій системі виробництва. Вона зумовлена, з одного боку, постійним оновленням наукового і технічного базису виробництва, з іншого – пізнавальними потребами самого робітника, його прагненням зміцнити своє становище, соціальний-професійний статус [5, с. 137].

Багато дослідників пов'язують виникнення ідеї політехнізму з іменами К. Маркса та Ф. Енгельса, але є всі підстави вважати, що підґрунтя цієї ідеї було закладено філо-

софами і педагогами попередніх часів. Не стояли осторонь цього питання й російські просвітяни, зокрема М. Огарьов, який великого значення надавав школі з широким загальноосвітнім і політехнічним курсом, передбачав поєднання праці з навчанням.

На початку становлення радянської школи, наприклад, у шкільній освіті України 1920-1926 рр., із метою реалізації ідеї політехнізму здійснювалися активні експериментальні пошуки новаторського характеру. Впродовж цього періоду шкільна практика накопичила цікавий позитивний досвід. Були розроблені різні форми вивчення учнями промислового і сільського господарства. Значну роль у встановленні зв'язку між загальноосвітньою, політехнічною і трудовою підготовкою відіграли різні види позакласної і позашкільної освіти, піонерська і комсомольська організації.

Сьогодні в системі загальної середньої освіти України відбувається процес критичного переосмислення пройденого шляху, зламу ідеологічних стереотипів, пошуку нових перспективних напрямів розвитку. Ідеєю розвитку сучасної педагогіки стає комплексна розробка проблем формування особистості на основі демократизації навчально-виховного процесу. До найактуальніших завдань середньої школи, що визначають стан підготовки молоді до життя в умовах ринкової економіки, слід віднести забезпечення якісно нового рівня політехнічної освіти [3, с. 75].

Така галузь під назвою "Технології" представлена у базовому навчальному плані загальноосвітньої школи України. Вона реалізується головним чином навчальними предметами "Трудове навчання" і "Креслення", які не реалізують повною мірою всі завдання, що стоять перед освітньою галуззю. Ці завдання передбачають через її зміст ознайомити учнів із місцем і роллю інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному виробництві, науці, повсякденному житті, а також підготувати їх до раціонального використання комп'ютерних засобів під час розв'язування завдань, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням, передачею.

Якщо говорити про інформаційну технологію (обробки інформації), її розуміють як сукупність технологічних елементів (технічних засобів і методів), призначених для обробки, зберігання та передавання інформації. Інформаційна технологія охоплює всю обчислювальну техніку та техніку зв'язку і, зокрема, побутову електроніку, теле- і радіомовлення. Основа інформаційних технологій ґрунтується на таких наукових досягненнях: створення засобів накопичення великих обсягів інформації на машинних носіях (магнітні та оптичні диски), створення різних засобів радіо- і телевізійного, цифрового зв'язку, комп'ютерних мереж, що дають змогу сприймати, використовувати й передавати інформацію практично в будь-якій точці земної кулі; створення комп'ютера, особливо персонального, який дає можливість за певними алгоритмами обробляти й відображати інформацію, накопичувати й генерувати знання. Отже, одним із головних завдань галузі визначено ознайомлення учнів із місцем і роллю інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному виробництві, науці, повсякденному житті та їх підготовку до раціонального використання комп'ютерних засобів під час розв'язування задач, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням, передаванням [6, с. 87].

З метою професійної орієнтації учнів на початку 2000-х років департамент загальної, середньої та дошкільної освіти розробив проект Концепції профільного навчання в старшій загальноосвітній школі, де закладено нові підходи до організації освіти в старшій школі, що має функціонувати як профільна. Це створює сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, для формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності. Профільна школа найповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії [4, с. 167].

Розвиток світового і, зокрема, європейського освітнього простору об'єктивно вимагає від української школи адекватної реакції на процеси реформування загальної середньої освіти, що відбуваються у провідних країнах світу. Диференціація навчання є одним із основних організаційних принципів середньої загальноосвітньої школи за-

рубіжжя впродовж багатьох десятиліть. Початковий етап диференціації починається в старших класах неповної середньої школи, де вона має попередній, орієнтовний характер. На старшому ступені середньої школи у більшості країн світу здійснюється профільна диференціація навчання. Учні навчаються у спеціалізованих секціях і відділеннях, які можна вважати аналогами профілів, уся багатоманітність яких зводиться до академічного (загальноосвітнього) та практичного (технологічного, допрофесійного) напрямів [2, с. 23].

Важливо відмітити позитивні зміни, які, на нашу думку, є передумовами до відродження політехнічної освіти. До них можна віднести такі чинники: по-перше, процес комп'ютеризації виробничої та освітньої сфер; по-друге, усвідомлення людською цивілізацією явної переваги в соціально-економічній і військовій галузях тих країн, які у своєму розвитку орієнтуються на високі технології та сучасні наукові досягнення; по-третє, зростання потреби у випускниках професійно-технічних навчальних закладів, які крім своєї спеціальності добре володіють обчислювальною та організаційною технікою, засобами комунікації. Названі фактори актуалізують проблему політехнічної освіти, тим більше, що в останні десятиріччя це питання майже не досліджувалося, тому нові можливості реалізації ідеї політехнізму не враховуються й недостатньо використовуються у шкільній освіті України.

Список використаної літератури

1. *Атутов П. Р.* Педагогика трудового становления учащегося / П. Р. Атутов // Избранные труды : в 2 т. – М. : Просвещение, 2001. – Т. 1. – 357 с.
2. *Батищев Г. С.* Деятельная сущность человека как философский принцип / Г. С. Батищев. – М. : Высшая школа, 1973. – 258 с.
3. *Буева Л. П.* Человек: деятельность и общение / Л. П. Буева. – М. : Просвещение, 1978. – 234 с.
4. *Каган М. С.* Человеческая деятельность (опыт системного анализа) / М. С. Каган. – М. : Просвещение, 1974. – 345 с.
5. *Клюс В. Ф.* Труд в системе социально-экономических отношений современного российского общества : дис. ... канд. эконом. наук : 08.00.01 / В. Ф. Клюс. – М., 2003. – 187 с.
6. *Мадзигон В. Н.* Продуктивная педагогика. Политехнические основы соединения обучения с производительным трудом : монография / В. Н. Мадзигон. – К. : Вересень, 2004. – 324 с.